ZAPISKI NUMIZMATYCZNE

PISMO POŚWIĘCONE NUMIZMATYCE I SFRAGISTYCE

WYDAWANE I REDAGOWANE

przez

MIECZYSŁAWA KURNATOWSKIEGO.

Nr. 17. | Kraków, Lipiec 1888. | Rocznik V.

„Zapiski Numizmatyczne“ wraz z dwoma tablicami i dodatkiem Cennika monet i medali wydawanego od r. 1882 wychodzą w Styczniu, Kwietniu, Lipcu i Październiku. — **Warunki prenumeraty**: rocznie wraz z przesyłką pocztową: w *Państwie austryackiem* 4 złr. w *Niemczech* 8 mark; w *Rossyi* 4 ruble; we *Francyi* i innych krajach 10 franków.

W Warszawie przyjmuje prenumeratę Kantor Loteryi klassycznej **A. Goldstein** na *Krakowskiem Przedmieściu* Nr. 438/57.

Administracya i Redakcya: Kraków, rynek Nr. 17.

Przyczynki do historyi medali i monet Polskich

bitych za panowania Stanisława Augusta.

(Ciąg dalszy).

1793. Dnia 6 stycznia Biernacki, kasyer komisyi skarbowej a zarazem kasyer solny cesarza austryackiego, zostaje oskarżony o przetapianie pieniędzy w mennicy dla własnego zysku, lecz dochodzenie wykazuje, iż przetapiał pieniędze za sól otrzymane na rachunek rządu austryackiego a nie na swój jak twierdzono.

Sartorius komisarz generalny poczt z polecenia komisyi ekonomicznej król. bada obecny stan mennicy, sprawdza rachunki i przedkłada wnioski co do dalszej administracyi. Sprawozdanie *) przedkłada komisyi w styczniu, a ta takowe królowi dnia 22 marca przez swego przewodniczącego wręcza. Treść sprawozdania w streszczeniu jest następująca:

„Po najdokładniejszem zbadaniu obecnego stanu mennicy okazuje się, iż zarządowi mennicy jak najmniejszego zarzutu uczynić nie można.

Król wydawszy na mennicę cztery miliony, blisko trzy miliony z nich stracił, nim spostrzeżono, że bez uszkodzenia publiczności i bez strat dla króla można było dobrą srebrną monetę wybijać. Dopiero po ustanowieniu nowej stopy menniczej w r. 1787 utrzymuje się mennica ze swego dochodu bez pomocy innych kas królewskich.

Strat poniesionych przed 1787 rokiem nie należy przypisywać stopie menniczej z r. 1766, ani obecnego polepszenia dochodów nowej stopie, lecz

*) Rękopism w naszym posiadaniu.

niewłaściwie ustanowionej wartości złota w stosunku do srebra. Z powodu czego bicie srebra królowi znaczne straty przynosiło, a pieniądze zamiast w kraju pozostać, za granicę były wywożone. Drugą ważną przyczyną strat, był zalew kraju monetą pruską, której 84 zł. z jednej grzywny kol. czystego srebra było wybijane. Za dukata $16^3/_4$ zł. wartości mającego, dostawał wekslarz 18 zł. pruskich, zyskiwał zatem 5 sr. groszy, za 100 zł. polskich otrzymywał 105 zł. pruskich a bilonami nawet 130 zł. Na wymianę taką nie było dużo czasu potrzeba, gdyż podróż z Warszawy do Wrocławia dwa razy w miesiąc mógł odbyć, a obróciwszy dwa razy kapitałem w miesiącu można było znaczny zysk osięgnąć. W ten sposób przechodziła dobra moneta polska do mennic pruskich. Łatwo było jednakowoż temu zapobiedz, zniżając wartość czerwonego złotego i zakazując surowo wprowadzać monetę pruską do kraju, lecz trzymano się zadawnionego zwyczaju stósowania się do ościennych państw, na czem król tracił i zresztą każdy obywatel do 7 procentów tracił.

Hamburg i Ryga są dowodem, iż można było mieć i utrzymać dobre pieniądze, chociaż wokoło zła moneta była w obiegu, a przeciwnie Gdańsk jest dowodem, że chociaż o jednę trzecią część miał podlejszą monetę od pruskiej, nie mógł się uchronić przed zabiegami wekslarzy, gdy dukat za wysoką miał wartość.

Szczęśliwsza zaczęła się epoka dla mennicy królewskiej od czasu uchwalenia w r. 1787 nowej stopy menniczej. Komisya skarbowa wydaje również częściej uniwersały względem szacunku złota i zagranicznej monety i takowe z większym rygorem wykonywać nakazuje, a dla publiczności jest zyskowniej, a przynajmniej wygodniej redukowaną monetę w mennicy przetapiać zamiast podług redukcyi takową wydawać. Z tego powodu napływała do mennicy moneta rosyjska, pruska i dawna, co umożliwiło wybicie w r. 1792 około 7 milionów złotych srebrnej monety.

Im więcej monety się bije, tem mniejszy koszt na jedną przebitą markę metalu przypada, z tego też powodu w roku zeszłym znaczny zysk mennica osiągnęła.

Podług dawniejszego obliczenia wydatków, ustanowiła komisya skarbowa kor. cenę kosztu wybicia jednej grzywny srebra na 3 zł. $22^1/_2$ gr. Za grzywnę czystego srebra płaci obecnie mennica $82^1/_2$ zł. a wybija z niej $83^1/_2$ zł., zatem na koszt wybicia pozostaje 1 zł., niedostające jeszcze do tegoż 2 zł. $22^1/_2$ gr. zyskuje się na wybiciu $7^1/_3$ zł. miedzi, które na każdą wybitą grzywnę srebra dozwolone było wybić. Oprócz tego komisya skarbowa pozwoliła wybijać na opłacenie oficyalistów menniczych miesięcznie 19.000 zł. w miedzi, na czem około 7.000 zł. jest zysku.

Zysku osiągniętego na wybitej miedzi nie można wprawdzie dokładnie obliczyć, gdyż jest on zależny od ceny kupowanego srebra i od ilości wybitej miedzi, jednakowoż jeżeli na przyszłość stan rzeczy się nie zmieni, można stanowczo twierdzić, że mennica nietylko straty ponosić nie może, lecz nawet na konto dawniejszych strat, będzie w możności cośkolwiek odłożyć.

Gdyby komisya skarbowa dawniej była zwróciła uwagę na stosunek szacunku złota do srebra, nie byłoby narzekania na drogie i złe urządzenie mennicy, na stracone sumy u Schweigera, Partensteina, Gartenberga i t. d.

Komisya mennicza wzorowy porządek i dobry nadzór w mennicy utrzymuje. Ekonomia wewnętrzna mennicy podlega nadzorowi komisyi ekonomicznej zarządzającej prowentami królewskiemi. Po dokładnem na zlecenie tejże dokonanem sprawdzeniu okazuje się, iż d. 31 grudnia 1792 było w mennicy: 1) Gotowego funduszu menniczego 414,821 zł. 2) Wartość pałacu

menniczego może wynosić 216,000 zł. 3) Narzędzia mennicze i materyały oprócz metalu mogą mieć wartość 100,000 zł. Razem wszystko 730,821 zł.

Sumy 414,821 zł. gotowego funduszu nie można z mennicy zabrać, gdyż te pieniądze znajdują się częścią w metalu, częścią w gotówce, i to tylko w takiej ilości, jaka jest niezbędnie potrzebna do nieustannego zakupna srebra. Dla tego zaokrągliwszy takowy fundusz do sumy 400.000 zł. należy go zostawić stale w mennicy jako kapitał obrotowy, nadwyżkę zaś można zabierać w końcu każdego roku na rzecz wyrównania dawniejszych strat królewskich.

Należy tu nadmienić, iż wiadomość o osiągniętym dochodzie w mennicy powinna być w jak największej tajemnicy zachowana, aby z czasem komisya skarbowa, nie pomnąc na dawne straty króla, nie zechciała takowego zabierać.

Dochód z mennicy możnaby podwyższyć, gdyby król zechciał zrzec się bicia medali, udzielania nadzwyczajnych gratyfikacyj i wznoszenia budowli. Wszystko to powinno być oddane komisyi ekonomicznej skarbu.

Zawarcie formalnego kontraktu na dostarczenie miedzi do mennicy, byłoby bardzo pożądane, aby uniknąć zawodów, a mianowicie w miesiącach letnich, kiedyto często dla braku miedzi mennica próżnować musiała, lecz to już do atrybucyi komisyi menniczej należeć powinno.

Wydatki roczne mennicy wynoszą 93,113 zł. 17 gr. t. j. na pensye oficyalistom 77,779 zł. na inne zwyczajne wydatki 15,334 zł. Pensye te i wydatki bez zezwolenia komisyi ekonomicznej skarbu kor. podwyższane być nie powinny, a kasa mennicza powinna stósować się przy wypłacie pensyi do etatu potwierdzonego przez komisyę ekonomiczną skarbu kor. i takowego ściśle przestrzegać.

Mehlig, który po śmierci Brenna jego miejsce zajął i urząd swój z gorliwością spełnia, pobiera podwójną pensyą, raz jako münzmaister 7,200 zł., wreszcie jako dożywocie za 25-letnią nieskazitelną służbę 3,000 zł. Mehlig zasłużył się w mennicy jako münzmeister szczególnie tem, iż każdą grzywnę srebra brutto półgramem fejnu w tyglu probierczym polepszył, nie licząc przytem więcej nad ośm łótów odchodu na stu grzywnach. Król chcąc umiejętność Mehliga i na innym polu zużytkować, dał mu patent na pierwszego leśniczego w ekonomiach królewskich, tenże oczekuje tylko pod tym względem rozkazów komisyi ekonomicznej skarbu król. Żeby zaś w nowej funkcyi mógł się okazać czynniejszym, przystałby chętnie na to, aby 1.200 zł. z pensyi münzmaistra odtrącone, na kasę ekonomii kozienickiej asygnowane zostały.

W 1792 r. młody Unruh przydzielony do dyrekcyi ku pomocy ojcu, mógłby się zająć porządkiem w archiwum i prowadzić korespondencyę komisyi menniczej ze skarbową, gdyż to niezbyt wielka czynność, a natomiast urząd regenta mógłby być skasowany. Dobek, będący obecnie regentem, nie posiada niemieckiego języka i z powodu tego nie może się porozumiewać z oficyalistami niemcami, mógłby otrzymać jaką inną funkcyę w skarbie. Pieniądze zaś, jakie Dobek na kupno swego urzędu regenta wydał, powinny być z kasy zwrócone. Na przyszłość jednakowoż ma być zakazane raz na zawsze sprzedawanie jakichkolwiek funkcyi w skarbie królewskim.

Pletting obecnie zatrudniony w kancelaryi wojskowej, otrzymuje 3240 zł. rocznej pensyi z mennicy, chociaż tamże żadnego zajęcia nie ma. Jest to niewłaściwem i pensya jego powinna być przeniesiona na etat pensyj ogólnych kasy generalnej.

Rachunki i sprawozdania mennicze powinny być o ile możności jak

najwięcej uproszczone i należy o tem pamiętać przy kontrakcie z mającym być przyjętym nowym münzmajstrem.

Ekonomicznemu zarządowi żadnego zarzutu uczynić nie można, tylko drzewa możnaby mniej zużywać.

W wydatkach nadzwyczajnych koszt nowo wybudowanej oficyny miał wynosić podług kosztorysu 16.000 zł., tymczasem w rzeczywistości wynosił 26,960 zł., gdy druga oficyna budować się będzie, należy budowę oddać entreprenerom pod dozorem architektów królewskich. Reperacya stajen będzie 5—6000 zł. kosztować, takową administracya mennicy niezwłocznie uskutecznić powinna. Plac, na którym fabryka mennicza jest zbudowana od komisyi edukacyjnej za rocznym czynszem 5862½ zł. wynajęty, należałoby albo na zupełną własność dziedziczną, albo też prawem emfiteutycznem nabyć i za takowy z kasy menniczej zapłacić".

W bieżącym roku wybito za staraniem Szczęsnego Potockiego talary medalowe, targowickiemi zwane w niewielkiej ilości dla tak zwanych obrońców Rzptej od konstytucyi 3 maja. Ponieważ na talarach tych jest ich wartość oznaczona, należy je uważać za pieniądze. Zaledwie takowe w obiegu się ukazały, pojawiły się równocześnie poprzylepiane na murach satyryczne wiersze *).

W r. 1793 podług rękopismu Puscha wybito: *Dukatów* sztuk 5,572 wartości 111,454 zł., *Talarów* 13.592 zł., *Półtalarów* —, *Dwuzłotówek* 1,547,104 zł., *Złotówek* 3,389,993 zł., *Półzłotków* —, *Sr. groszy* —, *Dziesięciogroszówek* 291,926 zł. 10 gr., *Trzygroszówek* 361,770 zł. 9 gr., *Groszy* 94,105 zł. 28 gr. *Półgroszy* —, *Szelągów* —.

1794. Do pomocy Schroederowi przyjęty został praktykant Bieńkowski z pensyą roczną 2,000 zł. **).

Dnia 24 marca ogłasza Kościuszko w Krakowie powstanie. Dnia 17 kwietnia rewolucya uwalnia Warszawę od załogi rosyjskiej. D. 19 kwietnia Rada zastępcza tymczasowa pod przewodnictwem Kościuszki mianuje komisyę skarbową, w której skład wchodzą: Zajączek, Ciemniewski, Szydłowski, Rafałowicz, Gautier i Kiliński. Dnia 24 kwietnia dawna komisya mennicza odbywa ostatnie posiedzenie.

D. 3 maja z obozu pod Winiarami wydał Kościuszko polecenie Radzie nieustającej, aby *jus cudendae* królowi na rzecz skarbu odebrano, dawnego dyrektora Unruha z mennicy usunięto, nowy zarząd z trzech osób utworzono

---

*) Chwałaż Bogu! już wiemy treść głównej nauki,
Którą nam ogłaszają Najjaśniejsze druki —
Jeśli chcesz w potomności zostać znakomitym,
Sobie i swoim rozdaj po talarze bitym.
Ksiądz biskup Kossakowski za szczególne cnoty,
Z stolicy petersburskiej odebrał klejnoty...
A wy drobniejsze łotry co mniej jadu macie,
Po ośm tylko złotych weźmiecie w zapłacie.
(Polska w czasie trzech rozbiorów J. I. Kraszewski T. III str. 274).

**) Na sejmie d. 8 listopada 1791 na wniosek komisyi skarbowej uchwalono, aby taż komisya wysłała za granicę sześciu aplikantów skarbowych do wyuczenia się nauk mineralogicznych, mechaniki i hydrauliki na koszt publiczny, tudzież zdolnych maszynistów do kraju sprowadziła. Stosownie do tej uchwały wysłała komisya skarbowa trzech młodych ludzi: Okraszewskiego, Mieroszewskiego i Bieńkowskiego do Szemnitz dla wyuczenia się mineralogii, metalurgii, docymazyi, mychty, wardeinostwa, podziemnego miernictwa i t. d. wyznaczając im rocznie pensyi po 1.600 zł., na koszta podróży 1.258 zł. na książki 434 zł. Po skończeniu nauk obowiązani będą sześć lat w skarbie Rztej służyć. Gdy powrócili zostali przeznaczeni z pensyą 2.000 zł. Bieńkowski do mennicy, Mieroszewski do soli a Okraszewski do kuźnic.

i stopę menniczą obniżono, t. j. stosując się do stopy pruskiej ma być wybijane z grzywny kolońskiej czystego srebra $84\frac{1}{2}$ zł. krajowej monety. (Zapiski Nro 7 str. 114 Tab. 3). Aby zapobiedz wywożeniu krajowej monety bić tylko Talary sześciozłotowe, Półtalary czterozłotowe, Dwuzłotówki, Złotówki i Dziesięciogroszówki z herbami Rztej na stronie głównej i napisem „Wolność — Całość — Niepodległość" na stronie odwrotnej. (Zapiski Tab. XXI Nro 285 i 286). Wywóz monety krajowej za granicę ma być surowo wzbroniony.

Równocześnie wydaje Kościuszko rozporządzenie, aby w tak gwałtownej potrzebie na opłacenie wojska walczącego za wolność ojczyzny użyć zbytecznego srebra i złota znajdującego się po świątyniach Pańskich pozostawiając jednakowoż do dalszego użytku niezbędne do służby Bożej [19]).

Dnia 7 maja komisya skarbowa potwierdza dotychczasowy kurs i wartość pieniędzy.

Dnia 7 maja urząd biskupi w Krakowie stosując się do rozporządzenia Kościuszki, wydaje zlecenie zarządom kościołów w swej dyecezyi, aby wszelkie srebra zbyteczne od służby Bożej, złożono jako ofiarę dla oswobodzenia ojczyzny. Wskutek tego zlecenia zabrano natenczas z katedry krakowskiej oprócz innych kosztowności krzyż szczerozłoty wielkiej wartości,

---

19) Tadeusz Kościuszko Naczelnik naywyższy siły zbrojnej narodowey.

Ofiary które pobożność na ozdobę Świątyni Boskich oddała, są skarbem powszechności. W gwałtowney Oyczyzny potrzebie, w sprawie Boskiey, bo w sprawie uciemiężonego narodu ratującego swe prawa y własności, które posiada z daru Opatrzności, użyć ich nie tylko się godzi, ale należy. Doświadczenie na wielu mieyscach okazało, iż nawet Świątynie Pańskie nie są bezpieczne od rabunku nieprzyjaciela który w ziemi naszey gwałci prawa Boskie y ludzkie za nic sobie poczytuje. Co więc może się stać łupem iego przystoi oddać Oyczyźnie, a kiedy w samowładnych nawet Państwach bogactwa kościelne są brane na mniemane potrzeby publiczne, gorliwość znana duchowieństwa polskiego poświęci ie chętnie na istotne potrzeby Rzptey. Dla czego zalecam wszystkim komissyom porządkowym traktowanie o to z zwierzchnością duchowną, aby wszystkie bogactwa w kosciołach tak świeckiego, iako y zakonnego duchowieństwa, medicantes nawet wyjmując, będące na teraźnieyszą Rzptej potrzebę pod Regestrem y szacunkiem oddane były do rąk tychże komissyi z zaprzysiężeniem miejscowey zwierzchności lub communitatis gdzie ta jest iż nic nie ukryto, y że wszystko wiernie oddano wyjąwszy tó, co za uznaniem komissyi na nieuchronną potrzebę św. Religii Obrządków zostać ma.

Zaręczam nayuroczyściey, iż takowy szacunek bogactw koscielnych, do ktorych w ostatniey tylko potrzebie uciekać się wolno, powrócony będzie tym miejscom, z ktorych przerzeczone ofiary wzięte będą, a to ze skarbu Rzptey, gdy ta od nieprzyjaciela oswobodzoną zostanie, aby w podobnych (nie day Boże) Rztey nieszczęściach mógł być użyty.

Dla tego komissye porządkowe rewersa miejscom w szczególności dawać będą y takowych rewersów księgę ułożą, w których ma być specyfikacya oddanych rzeczy podpisana przez mieyscową zwierzchność, gdzie ieden jest przełożony, a przez delegowanych, gdzie są kapituły. W xiędze ma się podpisywać oddający, y ma bydź wpisana kopia rewersu, a na rewersie mają być podpisani wyznaczeni z komissyi kommissarze.

Gdy w tym czasie, kiedy lud religii greckiey nie iest ieszcze dostatecznie oświecony w obowiązkach ku swej Ojczyźnie, y że dopełniony cel powstania narodu będzie razem dla niego źródłem szczęścia, spokoyności, y bezpieczeństwa złość y chytrość moskiewska mogłaby go złudzić fanatyzmem, przeto bogactwu w cerkwiach religii greckiey tak unickiey iako y nieunickiey znajdujące się wyjęte są od tej Ofiary.

Zalecam pod najściślejszą odpowiedzialnością kommisyom porządkowym, aby punkt niniejszy nowego urządzenia same zachowały, y pogłoskom złośliwym zapobiegać iak najusilniey starały się, równie, aby inne punkta iak najrychley dopełnione były, też komisye porządkowe najmocniey obowiązuje się. Dat. w Obozie pod Winiarami dnia 3. Maja 1794 roku.

Tadeusz Kościuszko.

który Kazimierz Wielki w czasie podboju Czerwonej Rusi ze Lwowa zabrał, oraz 12 złotych apostołów wagi 317½ kolońskiej marki, wartości około 400,000 zł. Złoto to stopiono w mennicy i przebito na Stanisławdory.

Dnia 10 maja Kościuszko wydaje rozporządzenie, aby mennica została oddana pod nadzór komisyi skarbowej.

Rada nieustająca stosując się do rozporządzenia Kościuszki z d. 3 maja wysyła do króla w imieniu swojem Debolego, ks. Radziwiłła i Wasielewskiego z prośbą, aby król zechciał zwrócić *jus cudendae* na rzecz skarbu. To niemiłe zlecenie starali się deputaci z jak największą względnością i poszanowaniem dla króla wypełnić. Ze względu na potrzebę kraju upraszali równocześnie króla o użyczenie narzędzi menniczych, obowiązując się wszelką prywatną własność zwrócić królowi.

Król oświadczenie to bardzo wziął do serca i zapytał deputacyi, czy rada czyni to z własnej woli, czy też na wyraźny rozkaz Kościuszki? A uwiadomiony o zamierzonej zmianie stempla rzekł: „Nie mogąc ukryć, że opuszczenie mojego portretu i herbu na przyszłym stemplu monety krajowej zda mi się zapowiadać taki upadek władzy królewskiej, że obojętnym na to być niemogę i chciałbym wiedzieć, jakie dalsze są zamiary co się tyczy mego bytu i dostojeństwa? W obecnych okolicznościach nie jestem w stanie przeszkodzić temu co zamierzacie, ale przyzwolenia na to dać nie mogę“. Król dodał jeszcze, że nie chodzi mu o uchybienie osobie jego, lecz o zmianę przez sejm ustanowionej stopy, jako też o zmianę dobrze funkcyonującej administracyi. Król uprasza radę nieustającą o przedstawienie Kościuszce, iż tak ważna rzecz wymaga namysłu i zastanowienia, aby przez niewłaściwe rozporządzenie nie sprowadzić klęski na kraj. Sprzeciwia się usunięciu dyrektora Unruha i reszty osób zarządzających mennicą a w swym fachu biegłych itd. Powołuje się wreszcie na zdanie Ignacego Potockiego, który zasiadając przez lat wiele w komisyi menniczej, będzie mógł najlepiej tę sprawę osądzić. Budynek menniczy który 10,000 dukatów kosztował jest własnością króla zapasowy kruszec wartości 2,000 dukatów, narzędzia mennicze i t. d. Mówiąc o swej własności dodał, iż w innej porze o temby wcale nie wspomniał, lecz teraz nie mając z czego żyć, zmuszony kazać przetapiać swe srebra, musi się domagać sum wyłożonych na mennicę, gdy ta ma mu być odebraną.

Król zgadzając się z nieuniknioną koniecznością, mianuje dyrektora Unruha i wielkiego koniuszego Kickiego, jako delegatów ze swej strony, do zdania mennicy na rzecz skarbu i obrachunku. Takowi mają oznaczyć dzień i godzinę, kiedy to uskutecznić będzie można.

Delegaci skarbowi na przemówienie króla odpowiedzieli, iż są przysłani przez Zakrzewskiego i ze sposobu w jaki im to posłannictwo zlecił wnosić muszą, iż spełniał tylko rozkaz Kościuszki. Co się zaś tyczy monety i stempla oświadczyli, iż herb osobisty króla mógłby się na stemplu mieścić. Sumy, które król na zapasy mennicze wydał będą zwrócone, co się zaś tyczy budynku i narzędzi menniczych, spodziewają się, że król w tak gwałtownej potrzebie kraju, takowych użyczy. Przywołani Unruh i Kicki oświadczyli, że w mennicy znajduje się wszystko w należytym porządku, że w przeciągu dwudziestu czterech godzin mogą być zdane nietylko administracya mennicy, lecz także i wszelkie rachunki.

Zaraz też na drugi dzień dnia 13 maja w imieniu Rady Nieustającej Nieborowski i Gautier mennicę na rzecz skarbu odbierają, co dwór i przychylnych królowi do najwyższego stopnia oburzyło.

Tak została zamknięta może najpiękniejsza karta historyi panowania

Stanisława Augusta. Historya monet i medali pozostanie na zawsze niezatartem świadectwem, że Stanisław August aczkolwiek chwiejny i bez energii, kochał jednakowoż swój kraj i chciał go widzieć kwitnącym na równi z najbardziej ucywilizowanymi. Traci na mennicy miliony i nadal chce tracić, aby tylko jak najlepsze pieniądze w kraju utrzymać. Stara się o rozwój handlu i przemysłu, buduje drogi, zakłada fabryki i kopalnie. Bije medale uczonym i zasłużonym mężom, a w całym szeregu medali nie znajdujemy ani jednego wybitego dla zdrajcy lub zaprzedanego wrogom. Każe pisać historyą narodu polskiego, bije świtę medali królów polskich. Nagradza medalami „Merentibus“ zasłużonych krajowi, zachęca młodzież szkolną do nauk, rozdaje medale za pilność. Utrzymuje swoim kosztem szkołę kadetów, z której wychodzą tacy mężowie jak Kościuszko i inni nasi wodzowie, którzy nie uratowali wprawdzie ojczyzny od upadku, lecz przynajmniej honor narodu. Nagradza żołnierzy medalami „Virtuti militari“. Słowem widzimy, że Stanisław August w każdym kierunku starał się o dobro kraju, lecz zbyt troskliwy o chwiejący się tron, i za słaby, aby ująć w karby rozwielmożnionych panów, czegoby już może nawet drugi Batory w podobnych warunkach nie mógł dokonać. Składa sromotnie koronę, lecz nie sam jeden jest przyczyną wszystkiego złego; naród, który w górze robak zgnilizny toczył w dole zaś bezwiedna ciemnota ogarniała, sam własnemi rękami grób ojczyźnie wykopał.

Podług stopy menniczej z r. 1787 wybito w tym roku *Dwuzłotówek* 1,768,312 zł., *Złotówek* 1,660,146 zł.

Dnia 15 maja Zakrzewski w imieniu Rady zastępczej naznacza komisyi porządkowej sposób postępowania przy zabieraniu z kościołów sprzętów srebrnych i oddawaniu takowych do mennicy [20]).

Dnia 16 maja komisya porządkowa miasta Warszawy wybiera z grona swego Jana Gołaszewskiego i Tadeusza Skarzyńskiego jako delegatów do odbioru sreber kościelnych i oddawania takowych do mennicy [21]).

---

20) Rada zastępcza pod Naczelnictwem Tadeusza Kościuszki.

Zalecenie Tadeusza Kościuszki najwyższego siły zbrojney naczelnika, względem sreber kościelnych przesyła kommisyi Porządkowey Xięstwa Mazowieckiego, iżby ta nietylko sama, ale y przez Deputacye komissyjne uskutecznić one niebawnie starała się. Jakim zaś sposobem uskutecznienie to następować ma, Rada przyłącza przepis rzeczonego Naczelnika do siebie nadesłany w wyrazach następujących: „Posyłam zalecenie kommisyom porządkowym względem sprzętów kościelnych, ktore ma być wykonane sekretnie przez dwie wyznaczone z grona swego osoby, y umocowane do odebrania należy tej przysięgi“. Te zatym wyrazy służyć mają komissyi porządkowey w jej postępowaniu tak co do odbierania sreber, iako y co do przysięgi przełożonych kościołów na istotne podanie wykonać się mianey, tudzież względem uformowania Xięgi Rewersowey, o którego skutkach rada ciągle y dokładnie przez rapporta uwiadomioną być pragnie, y dla tego onychże sobie przesyłanie zaleca. Srebra kościelne zaś odebrane do Dyrekcyi Menniczey za kwitem oddawane, y kwity te do rady swey składane mieć chce.

Działo się w Warszawie na Sessyi Radney dnia 15 miesiąca maja 1794 r.

J. W. Zakrzewski P, m. W. mp.

21) Kommissya Porządkowa Xięstwa Mazowieckiego.

Dopełniając jak najtroskliwiey Rezolucyą Rady Zastępczey względem bogactw kościelnych dnia wczorajszego wyszłą oraz zalecenie Tadeusza Kościuszki Naczelnika Naywyższego siły zbroyney narodowey w tymże celu z Obozu pod Winiarami dnia trzeciego maja Roku bieżącego wydane do uskutecznienia onych Jana Gołaszewskiego y Tadeusza Skarzyńskiego z grona swoiego wyznacza, zlecając onym wspólnie y nierozdzielnie aby natychmiast udawszy się do Xcia Prymasa jako administracya Biskupstwa Poznańskiego y Warszawskiego od Stolicy Apostolskiey poleconą sobie mającego y X-cia

Dnia 17 maja rada zastępcza asygnuje 75,000 zł. na potrzeby mennicy i wyznacza komisyę do traktowania z królem o zakupno zapasu materyałów znajdujących się w mennicy, jako też upoważnia takową do odbioru archiwum menniczego i innych tyczących się mennicy potrzebnych papierów.

Dnia 18 maja były dyrektor mennicy Unruh i komisarz generalny poczt Sartorius, którego sprawozdanie o mennicy przy 1793 r. podaliśmy, za stosunki ze Stackelbergiem oskarżeni o zdradę, aresztowani i do więzienia wtrąceni, z którego dopiero po kapitulacyi Warszawy i zajęciu takowej przez rosyjskie wojsko uwolnieni zostali.

Dnia 18 maja Rada zastępcza mianuje obywatela Jana Antoniego Nofocka (także Nowok pisany) dyrektorem mennicy.

Dnia 23 maja dyrekcya mennicy uzupełnioną została mianowaniem następujących osób: starosty Goszczyńskiego, Jana Nieborowskiego i Antoniego Chevaliera. Administratorem mennicy z prawem zasiadania i głosem w dyrekcyi zostaje mianowany Antoni Schroeder dotychczasowy probierz komisyi skarbowej.

Dnia 23 maja komisya skarbowa wybiera ze swego grona podkomisyę i takowej daje zlecenie, aby łącznie z dyrekcyą mennicy ułożyła etat oficyalistów menniczych.

Dnia 25 maja prymas Michał Jerzy Poniatowski wydaje odezwę do

---

Szembeka Biskupa Płockiego y Onym zalecenie Naywyższego Naczelnika oraz powyższą Rezolucyą Rady zastępczey okazawszy, z niemi o nayprzyzwoitsze srzodki względem spisania y oddania wszelkich bogactw kościelnych, stosownie iednak do zalecenia Naywyższego Naczelnika, ułożyli się, y do zagrzania w tym zamiarze duchowieństwa tak świeckiego, iako y zakonnego w Warszawie y po całym Xięstwie Mazowieckim, oraz w potrzebie gwałtownego ratunku Oyczyzny z zaleceniem zapobiegania złośliwym pogłoskom zdarzyć się mogącym, przez prędkie a sekretne odezwy zobligowali. Co dopełniwszy porządkiem do wszystkich kościołow Obrządku Łacińskiego w Okopach miasta Warszawy znajdujących się, oraz y do kościółka nowego za Okopami przy cmentarzu ku Powązkom sytuowanego udadzą się, przy każdym z nich za okazaniem pomienionych zaleceń delegowanym od Kapituły, Przełożonym kościołów y Bractw ostatnich Jnwentarzy Wizyt kościelnych y Brackich od nich zarekwirują z tych Inwentarzy y wizyt wszystkie złota i srebra kościelne y Brackie w nich wyrażone, y dotąd znajdujace się jako y późniey na ozdobę y potrzebę świątyń Boskich przybyłe, pod obowiązkiem sumienia onym niezwłocznie spisać zalecamy i te tak z Inwentarzami, y Wizytami, iako y w istocie swojej skonfrotują, spisanych y podpisanych tak przez Delegowanych kapituły, iako y Przełożonych respective każdego kościoła lub Bractwa Regestra z przyłączoną opinią, coby na nieuchronną potrzebę Obrządków św. Religii zostać przy którym respective kościele powinno, do kommisyi swojej przyniosą a po oznaczeniu przez komissyę tych sprzętów, których nieuchronna potrzeba Religii Obrządków wymagać będzie, napowrót z oddanemi sobie Regestrami do każdego respective kościoła udadzą się y tam odebrawszy od Delegowanych Kapituły y Przełożonych respective kościołów y Bractw Przysięgi, iako wszystkie bogactwa kościelne w złocie y srebrze wiernie podali, y spisali, y na uszczerbek gwałtownego ratunku Oyczyzny nie utaili. Za użyciem znajomych y Przysięgłych przynajmniey dwuch taxatorów wartość każdemu sprzętowi od nieuchronney potrzeby Obrządków zbywającemu oznaczywszy, specyfikacyę onych wraz z taksą respective każdego kościoła, y Bractwa w Xięgę na to sporządzić się mającą wpisać, y do podpisania takowey specyfikacyi Delegowanych, od kapituły Przełożonych każdego kościoła, y Bractwa zobowiązać, a potem Delegowanym lub Przełożonym respective każdego kościoła z bractwa, na wydane sobie sprzęty w specyfikacyi wyrażone, dawszy Rewers, i ten copiatim w Xięgę pod specyfikacyą wciągnąwszy, takowe sprzęty odbierane natychmiast do Dyrekcyi Mennicy za kwitem oddawać, y o ciągu czynności swoiey, oraz y o iey skutku komisyą swoą uwiadamiać będą, zgoła we wszystkim podług zlecenia naywyższege Naczelnika, y Rezolucyi Rady Zastępczey zachowają się. Działo się w Warszawie na Sessyi dnia 19 mca maja R. P. 1794.

T. Dembowski K. P. X. m. m.

J. Wędrychowski K. P. X. m. Rt.

duchowieństwa, aby dla obrony Rztej składano w ofiarze niepotrzebne niezbędnie do służby Bożej naczynia srebrne [22]).

Wskutek tej odezwy oprócz innych sreber kościelnych oddano do mennicy z katedry Lubelskiej złotą oprawę do drzewa Krzyża św. wartości 180,000 zł.

Ks. Hugo Kołłątaj skoro tylko przybył do Warszawy, owładnął natychmiast całą część administracyjną i finansową spraw Rztej, wywierał zatem swój wpływ na czynność mennicy. Jego też poduszczeniu przypisują

---

22) Michał Jerzy. e. t. c.

Całemu duchowieństwu Pasterstwu Naszemu powierzonemu zdrowie i Pasterskie Błogosławieństwo.

Użycie dawniejszemi czasy złota i srebra z kosciołów na Potrzeby krajowe za porozumieniem się zwierzchności świeckiey z Duchowną zostawiwszy ślady w jakich zdarzeniach tego żądać można, zostawiło oraz prawidło, którego w uskutecznieniu takowych żądań trzymać się należy aby bez nadwyrężenia czci winney Bogu i jego świątyniom uczynić z bogactw kościelnych pomoc i ratunek Oyczyźnie. Tym się powodując, nieodstępny w męstwie i Prawowierney Religii sławnych Bohatyrów Polskich Naywyższy Naczelnik siły zbroyney Narodowey Tadeusz Kościuszko, nie tylko w odezwie swoiey z obozu pod Winiarami, dnia trzeciego maia uczynioney, wyraził powody, które wymagają pomocy dla kraiu z Bogactw kościelnych, ale też zalecił, wszystkim komisyom porządkowym zniesienie się z duchowną zwierzchnością, iako też zapewnienie kościołów, o powrocie szacunku wziętych z nich bogactw do Skarbu Rzpltey, gdy ta od Nieprzyjaciela oswobodzoną zostanie. Gdy tedy komisya Porządkowa Xięstwa Mazowieckiego wspomnione zalecenie Naczelnika, i stosowną rezolucyą Rady zastępczey, iako też przepis komissyi swoiey dla wybranych do jej czynności z grona swoiego Osób nam okazała, chcąc ile możności zbawienne zamiary podźwignienia Narodu wspierać, mając przed oczema gwałtowną Rzplty. potrzebę w sprawie uciemiężonego Narodu i znaiąc dobrze, iż przystoi raczey to oddać Ojczyznie chcącey w czasie nadgrodzić co ze szkodą może się stać łupem nieprzyjaciela, ktory gwałcąc Prawa Boskie i ludzkie iuż na wielu mieyscach nie przepuścił świątyniom Pańskim w rabunku swoim. Sądzimy, iż w takowym zdarzeniu użycia bogactw kościelnych za złe Nam nie poczyta Bóg, ktoremu są poświęcone, i kościoł którego rzeczy stróżami jesteśmy aniżeli też lud oświecony w tej mierze od Pasterzy swoich zgorszenia ztąd brać nie będzie. Przeto zalecamy wszystkim Rządcom kościołów parafialnych, szpitalów i konfraterniom Bractw Pasterstwu Naszemu powierzonym, iżby Delegowanym z kommisyi porządkowey Xięstwa Mazowieckiego, lub z Deputacyi kommissyjney wyznaczonym, z przydanemi od Nas Osobami Duchownemi, okazali Inwentarze sreber kościelnych przy ostatniey Wizycie spisanych lub następnie przybyłych i Reiestr ich wiernie sporządzony oddali z wyszczególnieniem, które srebro zostawione być mają do sprawowania z uczciwością obrządków Religii świętey podług praw kościelnych i potrzeby każdego respective kościoła, Gdy zaś nastąpi oznaczenie od tejże kommissyi Porządkowey Księstwa Mazowieckiego lub Deputacyi kommissarskiey za wspólnym zniesieniem się z Nami do oddania na ratunek Ojczyzny, sreber zbywających od potrzeby kościelney, zalecamy wzięcie na to rewersów z podpisem komisarzów, jako też zapisanej w księdze na to sporządzoney specyfikacyi danych sreber i wartości onychże z podpisem Przełożonego kościoła, i wpisania rewersu kopii, jak to jest ostrzeżono przepisem Najwyższego Naczelnika siły zbrojney Narodowey i kommissyy Porządkowey. Żądając oraz aby Rządcy kościołów dane na to rewersa pilnie chowali a oraz dla wiadomości i porządku oraz do wciągnięcia w akta konsytorskie podawali. Mając na to zaniesione od Nas żądanie od komendanta Xięstwa Mazowieckiego na mocy danego sobie zalecenia od Najwyższego Naczelnika o pozwolenie lustrowania dzwonów po wszystkich dzwonicach i oznaczenie zbywających na aktualną potrzebę metalu do lania armat w ludwisarni, uwiadamiamy, iż gdzieby deputowani od tegoż komendanta z wyznaczonymi od Nas przybyli na rewizyą, ta od rządców kościołów im wzbronioną nie była. Przesyłamy to obwieszczenie Nasze do wszystkich kościołów Pasterstwu Naszemu powierzonych, nie żeby w nich ogłaszane było, ale iżby stosównie do Niego Rządcy kościołów, i do których to ściągać się będzie postępowali sobie, pełni ufności iż w tym dziele pochodzącym na ratunek Oyczyzny, miłość i gorliwość o jej powstanie powodować Nas wszystkich będzie z zachowaniem razem czci winnej Bogu dla zjednania błogosławieństwa Jego i pomocy dla uciemiężonego narodu. Dan w Warszawie dnia 25 miesiąca maja R. 1794.

rozporządzenie o srebrach kościelnych, co mocno duchowieństwo zniechęciło, chociaż forma w jakiej to uczynione zostało i okoliczności zupełnie takowe usprawiedliwiały.

Dnia 13 czerwca rada najwyższa narodowa ogłasza uniwersał o zmianie stopy menniczej. Ma być z marki kolońskiej czystego srebra wybijane $84^1/_2$ zł. w talarach sześciozłotowych, dwuzłotówkach i złotówkach. Oprócz tego mają być wybijane dziesięciogroszówki i sześciogroszówki w bilonach *). Stempla mimo zamiaru nie zmieniono, jednakowoż, nie chcąc niezawodnie nawet dać pozoru, iż powstanie wstępując w ślady rewolucyi francuskiej dąży do przewrotu społecznego, gdy tymczasem jedynie oswobodzenie ojczyzny miało na celu.

Dnia 25 czerwca komisya skarbowa wydaje przez Kołłątaja podpisany uniwersał o przyjmowaniu talarów albertyńskich i holenderskich po $8^1/_2$ zł. **).

Król będąc w niedostatku kazał w mennicy przetopić i przebić na pieniądze część swych sreber stołowych wartości 192,006 zł. Na rzecz skarbu ofiarował oprócz 48,000 zł. w gotówce, dwie wazy srebrne z postumentami i pewną ilość medali.

Mennica w tym czasie zajęła się dość energicznie przebijaniem ofiarowanego złota i srebra, lecz niedługo trwała ta czynność, gdyż d. 10 października w bitwie pod Maciejowicami Kościuszko ranny dostaje się do niewoli a d. 8 listopada Warszawa poddaje się rosyjskim wojskom. Na miejsce Kościuszki obrany najwyższym naczelnikiem Warszecki uchodząc z Warszawy pod Radoszyce zabiera resztki kruszcu, jakie zastał w mennicy, w srebrze i złocie wartości 157,000 zł. na opłatę żołdu dla wojska.

Po zajęciu Warszawy przez wojsko rosyjskie gubernator Buxhoewden rozporządzeniem z d. 20 listopada oddaje mennicę w administracyą magistratowi m. Warszawy ***), który ustanawia administracyą dochodów publicznych i tej nadzór mennicy powierza.

Dnia 27 grudnia Buxhoewden mianuje komisyą do odebrania rachunków od osób podczas powstania Kościuszki mennicą zawiadujących. Do komisyi tej należeli: Prezes Tomasz Pruszak, Mikołaj Ledochowski, Antoni Gaszyński, Antoni Korabiewski, Piotr Blank, Andrzej Plater, Teofil Szymanowski i t. d.

Administracya mennicy zmienia się zatem po raz czwarty i przechodzi pod bezpośredni zarząd rosyjski. Ponieważ rząd polski w rzeczywistości wprawdzie istnieć przestał, lecz formalnie ostateczny rozbiór kraju podpisany nie został, stempla monet nadal nie zmieniono, lecz czynność w mennicy od tego czasu nieustannie się zmniejsza.

Sumy wybitych monet w r. 1794 i 1795 w spisie podanym z rękopismu Puscha są zupełnie fałszywe. Okazuje się, że z tych lat nie znalazł Pusch żadnych dokumentów. Podług stopy menniczej z roku 1794 wybito w tych dwuch latach *Stanisławdorów* sztuk 5256 wartości 283,824 zł., *Półstanisławdorów* sztuk 8114 wartości 219,078 zł., *Dukatów* sztuk 5585 wartości 100,530 zł., *Talarów 6 złot.* 1,089768, *Dwuzłotówek* 3,183,846, *Złotówek* 233,900 zł., *Sześciogroszówek* 2,615,842 zł., *Trzygroszówek* 19,030 zł. *Groszy* —.

---

*) Zagórski. Dawne Monety Polskie Tom II str. 190.

**) Gazeta krajowa r. 1794.

***) (Gazeta Warsz. Nro 58, 22 listop. 1794 r.). „Naostatek, ażeby dochody publiczne z rządu dawnego ustanowione nie upadły, wszystkie takowe, prócz loteryi pod zarządzenie Magistratu oddaje, któren przyzwawszy do siebie niektórych dawnych skarbowych oficyalistów i do nich ze swej strony dodawszy, w administracyę dochody te weźmie, w swoim czasie kalkulacyą z nich komu należeć będzie zda".

1795. Dnia 9 stycznia król wywieziony z Warszawy do Grodna.

Dnia 14 lutego Buxhöwden wydaje następujące rozporządzenie do magistratu m. Warszawy: „Mając sobie od Dyrekcyi mennicy doniesione, iż fałszywe sześciozłotowe talary polskie i pruskie kursować zaczynają, a wnosić należy, iż takowe zapewne tu w Warszawie fabrykowane są. Zalecam Magistratowi, ażeby stósowne do tego użył środki, aby tej fałszywej monety fabrykacyą wyśledzić. Tudzież Magistrat przez gazety publiczność uwiadomi o tem, ażeby każdy się takowej fałszywej strzegł monety, a w przypadku kto takowej dostanie, żeby o tem doniósł i tym sposobem dojść można, zkąd ona wychodzi. Złoczyńca, któryby przekonany o fałszowaniu monety został, jak najsurowiej karany być ma. Takowa aby każdego doszła wiadomość nietylko przy odgłosie trąby publikować ale i w gazety umieścić poleca“ *).

Dnia 23 lutego dyrekcya mennicy uwiadamia publiczność, iż ktokolwiek do mennicy srebro przystawi, odbierze za wewnętrzną jego wartość nie więcej jak jedną trzecią część w Bilonach czyli sześciogroszówkach, a drugie dwie trzecie w grubej monecie czyli kurant.

Dnia 23 lutego król podpisuje abdykcyą, lecz już od kapitulacyi Warszawy rządów nie sprawuje.

Od 1 marca 1794 r. do 1 marca 1795 r. było dochodu w mennicy 205,095 zł.

W kwietniu Mikołaj ks. Repnin ogłasza następujący Uniwersał datowany w Grodnie: „Ogłosiwszy przez mój uniwersał w dniu dzisiejszym o kursie i cyrkulacyi asygnatów używanych we wszystkich krajach pod berłem Jego Imperatorskiej Mości Pani Naszej podaję do wiadomości i obwieszczam, ażeby każda rosyjska moneta, ani też asygnacye krajowe z obcych Państw w granice Litewską, i z tejże w obce kraje wcale przez nikogo wprowadzane i wyprowadzane nie były, a gdyby kto przeciwko temu zakazowi i pomimo wszelką nadzieję potajemnie z innych krajów w tutejszą granicę wprowadzać Rossyjską monetę albo krajowe Assygnacye ośmielił się, z takowym jako z przestępcą tego rozkazu z Najwyższej woli danego, będzie postąpiono i wszystkie pieniądze lub Assygnacye u niego znalezione konfiskacyi podpadać będą“ **).

Dnia 13 lipca administracya Skarbu Publicznego wydaje następujący uniwersał podpisany przez J. Ostaszewskiego i Zarębbę: „Stosownie do urządzenia Jaśnie Wielmożnego Buxhoewden Generała pod dzień 28 kwietnia roku bieżącego datowanego i pod dniem trzydziestym tegoż miesiąca przez Administracyą swą publikowanego deklaruje. Iż nikomu nie jest wolno do krajów pod rządem J. W. Buxhoewden Generała będących nawozić żadnych bilonów, dytków pruskich oraz miedzi zagranicznej a to pod konfiskatą prowadzonej i przy kimkolwiek na pograniczu znalezionej, z której to konfiskaty trzecią część delatorowi dostanie się. Dopilnowanie i egzekucyę niniejszego obwieszczenia wszystkim oficyalistom skarbowym zaleca“ ***).

Dnia 29 września administracya skarbu publicznego wydaje obwieszczenie podpisane przez Ostaszewskiego i Zarębbę: „Administracya skarbu publicznego mając sobie z komory Nowe Miasto doniesiono, iż niejaki Filut fałszywe talary pod stemplem Pruskim mając, oneż wydał i po dostrzeżeniu schwytania siebie ucieczką unikłszy kary. Z obowiązku na siebie włożonego i winnej o dobro kraju troskliwości niniejsze uczyni publiczności uwiado-

*) Gazeta Warszawska 1795 Nr. 15 str. 161.
) Tamże Nr. 32 str. 346. *) Tamże Nr. 57 str. 629.

mienie, żeby w kursie talarów pod stemplem Pruskim potrzebną ostrożność zachowując, baczność na talary fałszywe z dźwięku i nietrzymania wagi od dobrych srebrnych talarów różniące się, każdy w szczególności zachowywał, wydających one przytrzymał i Administracyi Skarbu Publicznego końcem wymierzenia kary na fałszujących i fałszywe wydających pieniądze donosił *).

Dnia 24 października trzeci rozbiór Polski podpisany.

Dnia 23 listopada administracya skarbu publicznego ogłasza uniwersał podpisany przez Ostaszewskiego i Zarębę: „Zważając jak nawóz miedzianej monety do kraju Rządowi JW. Buxhoewdena Generała podlegającego, z obcych miejsc innemu Rządowi podległych, szkodliwe za sobą czyniąc skutki i łakomstwu Lichwiarzy i przewrotności żydostwa stają się tylko dogodnym, daje zręczność wykupowania i wywożenia z kraju srebrnej monety. Zaczem jak najmocniejsze do Komor i Przykomórków pogranicznych ponawia zalecenia, ażeby żadnej miedzi nawet pod stemplem Polskim będącey do kraju nie wpuszczali i oneż na konfiskatę zatrzymali, a o takowym względem wzbronienia Nawozu Miedzi urządzeniu, podług możności obywateli nadgranicznych a mianowicie Kupców i Wexlarzy Żydów zawiadomili. Komora zaś Warszawa naysurowsze do straży okopowej wyda zlecenie, ażeby nawożoną do Warszawy w pieniądzach Miedź swoim domysłem nie wpuszczali i onęż do komory pod uchyleniem odprowadzili. Komora zaś Warszawa, gdy się znaczniejszy transport miedzianych pieniędzy być okaże oneż zatrzyma i do Administracyi zaraportuje, mniejsze zaś transporta złotych dwieście nie przenoszące, mianowicie z dóbr iakowych procentów właścicielowi, lub na sprawunki wiezione zapisawszy, zkąd i dla kogo, wolno wypuścić **).

Dnia 25 listopada król składa koronę.

1796. Dnia 8 stycznia mennica w Warszawie, nie wybiwszy w tym roku ani jednej monety, zamkniętą została.

Dnia 9 stycznia wskutek traktatu rozbiorowego Buxhoewden wydaje proklamacyą i wraz z wojskiem opuszcza Warszawę, którą równocześnie Prusacy zajmują.

Dnia 5 lutego Buchholtz reprezentant pruski wydaje rozporządzenie administracyi skarbowej, aby ta zabroniła żydom wprowadzania miedzi z kordonu cesarskiego, albowiem z powodu napływu znacznej ilości tejże, dukaty dochodzą w cenie do 20 i 21 zł.

Z powodu tego rozporządzenia administracya skarbu ogłasza do 6 lutego uniwersał podpisany przez J. Ostaszewskiego zabraniając wprowadzania do kraju wszelkiej miedzi, nawet pod polskim stemplem, jako też wywozu z kraju złotej i srebrnej monety pod karą konfiskaty. Delator otrzyma połowę denuncyowanej sumy ***).

Dnia 14 marca zostaje ogłoszony uniwersał po raz pierwszy w polskim i niemieckim języku, podpisany przez ministra stanu Buchholtza, zabraniający wprowadzania polskiej i obcej miedzi i wywołujący z kursu wszelką obcą monetę ****).

Dnia 23 lipca uniwersałem datowanym w Królewcu i podpisanym przez von Schroettera zabrania się wprowadzania miedzianej monety w królewskie prowincye położone między Niemnem, Narwią i Wisłą i granicami Prus oraz redukuje się polską miedź do połowy wartości *****).

---

*) Gazeta Warszawska 1795 Nr. 79 str. 897. **) Nr. 103 str. 1075.
) Gazeta Warszawska 1796 Nr. 12 str. 131. *) Nr. 23 str. 245.
*****) Tamże 1796 Nr. 11 str. 133.

Dnia 19 sierpnia uniwersałem wydanym w Warszawie przez południowo wojskową i ekonomiczną kamerę podpisanym przez v. Harlema, nakazuje się z powodu znajdujących się w obiegu wielkiej ilości miedzianych pieniędzy, aby nikt nie miał prawa więcej nad pięć groszy w zapłacie dawać miedzi. Ostrzega się przed nagromadzaniem polskiej miedzi, gdyż w razie redukcyi może publiczność w ten sposób uniknąć straty *).

Dnia 7 października kamera wojskowa i ekonomiczna Prus południowych uniwersałem podpisanym przez v. Harlema ogłasza, że ponieważ miedź połowę swej wartości straciła, redukuje się takową do połowy t. j. 3 grosze na $1^1/_2$ grosza i grosz na półgrosza**).

Dnia 15 listopada następującym patentem wywołuje się z obiegu w Galicyi polskie pieniądze: „Gdy Austrya część Polski po pierwszym rozbiorze zabrała pod nazwą Zachodniej Galicyi dnia 17 kwietnia 1796 był wydany Münzpatent, aby zapobiedz obiegowi bilonów i miedzi obcej, wprowadzający austryacką walutą na tak zwaną reńską stopę, żeby jednakowoż kraj od wszelkich strat ochronić pozwolono zostawić pruskie pieniądze w obiegu. Polskie talary z r. 1793 i 1794 także 1, $^1/_2$, $^1/_4$ zł. 10 groszówki i miedź aż do 1 czerwca 1797 r. co patentem z d. 1 września 1796 do końca 1797 r. przedłużono, po tym terminie zaś zupełnie z kursu wywołano. Srebro w krakowskim „Münzprobireinlösungsamt" za wiedeńską markę po 27 fl. 3 kr. monetą konwencyjną płacono" ***).

Dnia 21 i 23 listopada kamera wojskowa i ekonomiczna Prus południowych uniwersałami wywołuje polskie pieniądze a wprowadza w kurs pruskie ****).

Patentem z dnia 17 kwietnia 1799 r. wszelkie polskie pieniądze w tak zwanej Zachodniej Galicyi od dnia 1 stycznia 1800 r. z kursu wywołano i zaprowadzono jednolite austryackie *****).

Po przyłączeniu do Austryi powiatów: Złoczowskiego, Brzeżańskiego, Tarnopolskiego i Zaleszczyk, w tych powiatach również patentem z d. 15 lutego 1816 r. pieniądze polskie wywołano a zaprowadzono austryackie ******).

Urzędownie pieniądze polskie na całym obszarze kraju kursować przestały, lecz w rzeczywistości jeszcze za naszych czasów można się było spotkać w tak nazwanej kongresowej Polsce ze złotówkami i dwuzłotówkami St. Augusta. Dopiero spadek papierowego rubla niżej nominalnej wartości spowodował zniknięcie ich z obiegu, gdyż takowe jako większej wewnętrznej wartości aniżeli zdawkowa rosyjska moneta skwapliwie wyszukiwano i przetapiano. Trzygroszówki i grosze natomiast do dziś dnia zdarza się widzieć w obiegu.

Na zakończenie podajemy spis osób należących do komisyi menniczej, urzędników menniczych, oraz spis wszelkich odmian monet wybitych od 1765 do 1795 roku.

Urzędnicy skarbowi.

Probierze: Schroeder Antoni 1765 –94 r.

Kontrolerzy: Czempiński 1765—68, Fryze Antoni 1768—88, Fryze syn 1788—94.

---

*) Gazeta Warszawska 1796 Nr. 12 str. 139.
) Gazeta Warsz. 1797 Nr. 27 str. 339. *) Nr. 41 str. 527 i Nr. 43 str. 553.
****) Das Oestereichische Münzwesen Wien 1838 S. Becher.
*****) Tamże. ******) Tamże.

Pomocnicy probierzy: Unger 1765—67, Horszkowski Jacek 1767—82, Helms Zacharyasz 1782—87.

Komisya mennicza.

Prezydenci: Zamojski Andrzej były kancl. w. k. 1765—87, Małachowski Hiacynt kancl. w. k. 1787—94.

Asessorowie: Czartoryski Michał kancl. w. lit. 1765—74, Borch Jan podkom. inflandzki 1765—75, Przezdziecki Antoni 1765—76, Moszyński August stolnik lit. 1765—82, Unruh Aleksander starosta żeglniewski 1765—94, Bieliński Stanisław star. garwoliński 1766—72, Józef Potocki pisarz lit. 1766—92, Chreptowicz Joachim podkancl. w. lit. 1775—94, Moszyński Fryderyk 1783—94, Dzieduszycki pis. lit. 1787—94, Bronikowski Samuel szambelan król. 1788—94.

Mennica Warszawska.

Administratorzy: Gartenberg*) Piotr Mikołaj Baron, administrator srebrnej i entreprener miedzianej mennicy 1766—72. (Jego znak na monetach G, G., Gt. v. G.) plenipotenci jego Burger Krystyan Emanuel 1765—70 i J. S. Drost 1770—72.

Unruh Aleks. star. żegln. 1772—94 i zastępca jego Partenstein Antoni 1772—74, Schroeder Antoni z prawem zasiadania w dyrekcyi 1794—95.

Dyrektorzy: Unruh Aleksander Star. Żeglniewski 1765—94, Jan Antoni Nofock 1794, Goszczyński starosta 1794, Nieborowski Jan 1794, Chevalier Antoni 1794.

Vice-dyrektorzy: Schultz Hyacynt Filip 1765—66, Moszyński August 1776—86, Unruh Maurycy asesor 1792—94.

Regenci: Harnack G. H. 1765—71, Jabłonowski Konstanty jako zastępca 1771—79, Bronikowski Samuel 1779—86, Potworowski 1786—92, Dobek 1792—94.

Inspektorzy: Jabłonowski Konstanty 1768—88, Regulski Jan 1788—94.

Mincarze: Sylm Fryderyk Wilhelm 1765—68 (znak na monetach F. S.), Schroeder Justus Karol 1768—71 (znak na monetach I. S.), Partenstein Antoni 1771—74 (znak na monetach A. P.), Brenn Efraim 1774—92 (znak na monetach E. B.) Mehlig Karol Adolf 1792—94. Meglin Jan 1794—95.

Probierze: Partenstein Antoni 1765—74, Stockmann Jan Krystian 1774—94.

Rytownicy: Dubut (także de Bût i Du Bût zwany) 1765 **), Holzheuser Jan Filip 1765—92, (znak na monetach I. P. H.) Reichel Jan Jakób 1792—95.

Pomocnicy rytowników: Abraham.

Kasyerzy: Schraeger 1765—66, Mehlig Karol Adolf 1766—91, Herr Krystyan Henryk 1791—95.

Rachmistrze: Albani 1765—66, Gutman Krystyan Adolf 1766—89, Gruno 1789—94.

---

*) W r. 1776 Gartenberg był asesorem komisyi skarbowej.

**) Du Bût Fryderyk Wilhelm ur. w Berlinie 24 grudnia 1711 r. Ojciec jego Francuz z Paryża pochodzący rzeźbiarz przeniósł się do Bawaryi gdzie w 1742 r. umarł. Po śmierci tegoż objął miejsce ojca w Monachium syn Fryderyk. W r. 1752 został obermedalierem i rzeźbiarzem na dworze król. w Dreźnie, w r. 1756 wezwany został przez ces. Elżbietę do Petersburga zkąd później przeniósł się do Gdańska. W roku 1765 jest w Warszawie krótki czas, gdyż jeszcze tego roku powołany do Petersburga, gdzie dwa lata przebywa biorąc 3000 r. rocznej pensyi. Powraca do Gdańska, gdzie d. 4 maja 1779 nagle umiera. (Znaki jego na medalach F. G. D. F., albo FR. G du But. F.). Modelował i rytował S. O. do medalu na pokój oliwski 1760 r., medal H. Brühla i t. d.

Rachmistrz monet miedzianych: Frank.

Sekretarze: Hawart 1765—69, Lingenau 1769—94, Gottlieb od 15 lutego 1766 do 27 maja 1766 r., Berisch Henryk Adolf 1766—?

Kalkulatorzy: Jabłoński 1765—67, Tollimit 1767—78, Quien 1778—81, Morgenroth Ferdynand 1781—88, Wichliński 1788—94.

Burgrabiowie: Dacmert Józef 1765—66, Polenz Jan Henryk 1766—84, Lehman 1784—95.

Mennica Krakowska.

Przedsiębiorcy mennicy miedzianej: Baruch żyd konstantynowski 1765, Gartenberg Piotr Mikołaj Baron 1765—68.

Inspektor: Jabłonowski Konstanty pułkownik 1765—68.

Pisarz: Mehlig Krystyan 1765—67. *Probierz*: Hendel Ferdynand 1765—66. *Intendant* Sołdadyni 1766—68. *Rytownicy*: Bracia Ludewig.

Mennica Grodzieńska (nie była czynną).

Rendant: Drost Jan Seweryn 1772. *Probierz*: Brenn Efrajm 1772.
Kasyer: Loewe Jan 1772. *Rytownik*: Greiffenstein N. 1772.
Asystent: Stockman Jan Krystyan 1772.

Dozorca numizmatów i starożytności J. król. Mości:

X. Jan Albertrandy kan. gniezn. i warsz. 1788—94.

Monety koronne bite od 1765 do 1795 r. *)

Szelągi miedziane.

1.	b. r.	C	5345	— SAR —	(mon.)	✶ I ✶	SOLID	R. P.	G	(rozety 7 prom.)
2.	1767	Z	702	17 „ 67	„	„	„	„	„	„ 7 „
3.	1768	K		17 „ 68	„	„	„	„	„	„ 7 „
4.	1768	C	3112	17 „ 68	„	„	„	„	G.	„ 6 „
5.	1775	Z	703	17 „ 75	„	„	„	„	E. B.	„ 5 „
6.	1776	C	3196	17 „ 76	„	„	„	„	„	„ 5 „
7.	1792	Z	704	17 „ 92	„	„	„	„	M. V.	„ 5 „

Półgrosze miedziane.

8.	1766	Z	705	17 SAR 66	(m.)	✶ ½ ✶	GROSSUS	REG. POL	G	(roz. 7 prm.)
9.	1767	C	3097	17 „ 67	„	„	„	„	„	„ 7 „
10.	1767	K		17 „ 67	„	„	„	REG. POL.	„	„ 7 „
11.	1768	C	3111	17 „ 68	„	„	„	„	„	„ 7 „
12.	1768	K		17 „ 68	„	„	„	„	G.	„ 5 „
13.	1768	K		17 „ 68	„	✶ 1/2 ✶	„	„	„	„ 5 „
14.	1768	K		17 „ 68	„	✶ $_2$ ^{1} ✶	„		„	„ 5 „
15.	1775	Z	706	17 „ 75	„	✶ ½ ✶	„	REG. POL	E. B.	„ 5 „
16.	1776	C	3195	17 „ 76	„	„	„	„	„	„ 5 „
17.	1777	C	3209	17 „ 77	„	„	„	„	„	„ 5 „
18.	1780	C	3238	17 „ 80	„	„	„	„	„	„ 5 „

*) Objaśnienie skróceń: Z = Zagórski. Monety dawnej Polski. C = Czapski. Catalogue des Médailles et Monaies polonaises. K = Ze zbioru monet M. Kurnatowskiego. B = Bandtkie. Numizmatyka krajowa. By = Beyer Skorowidz monet polskich. Mon., m = monogram; prom., prm. = promienne.

19.	1781	C	3248	17 SAR 81 (m.)	✱½✱	GROSSUS	REG. POL	E. B.	(roz. 5 prm.)
20.	1782	C	3257	17 „ 82 „	„	„	„	„	„ 5 „
21.	1786	Z	707	17 „ 86 „	POŁ	GROSZA	Z MIEDZI	KRAIOW:	E. B.
22.	1792	Z	708	17 „ 92 „	✱½✱	GROSSUS	REG: POL:	M. V.	(roz. 5 prm.)

Grosze miedziane.

23.	1765	Z	709	17 SAR 65	V. G. . .	I. GROSSVS. REG: POL: M: D: L:	—
24.	1765	K		17 „ 65.	„ . .	. . : : : : :	—
25.	1765	Z	710	17 „ 65	— . .	. . : : : : :	V—G.
26.	1765	K		17 „ 65	. . . . . .	I. GROSSV S REG: : : : :	G
27.	1765	Z	711	17 „ 65	. . . . . .	I. GROSSVS. REG: : : : :	G
28.	1766			17 „ 66	proba mennicza	grosz bity na trojaku	„
29.	1766	C	3078	17 „ 66	. . . . . .	I. GROSSVS. REG: POL: M: D: L:	„
30.	1766	Z	712	17 „ 66	. . . . . .	. . : : : : :	G
31.	1767	K	—	17 „ 67	. . . . . .	. . : : : : :	G
32.	1767	C	3094	17 „ 67	. . . . . .	I. GROSSUS. : : : : :	„
33.	1767	K	—	17 „ 67	. . . . . .	I. GROSSVS REG: : : : :	G
34.	1767	C	3096	17 „ 67	. . . . . .	w srebrze	„
35.	1768	C	3109	17 „ 68	. . . . . .	I. GROSSUS. REG: POL: M: D: L:	G
36.	1768	C	3110	17 „ 68	. . . . . .	I. GROSSVS REG: : : : :	G
37.	1768	K	—	17 „ 68	. . . . . .	I. GROSSVS REG: POL: M: D: L:	G
38.	1769	C	3117	17 „ 69	. . . . . .	I. GROSSUS. REG: : : : :	G
39.	1770	C	3123	17 „ 70	. . . . . .	. . : : : : :	„
40.	1771	C	3143	17 „ 71	. . . . . .	. . : : : : :	„
41.	1772	K		17 „ 72	. . . . . .	. . : : : : :	„
42.	1772	Z	713	17 „ 72	. . . . . .	. . : : : : :	A. P.
43.	1773	C	3164	17 „ 73	. . . . . .	. . : : : : :	„
44.	1774	C	3175	17 „ 74	. . . . . .	. . : : : : :	„
45.	1774	Z	714	17 „ 74	. . . . . .	. . : : : : :	E. B.
46.	1775	C	3185	17 „ 75	. . . . . .	. . : : : : :	„
47.	1775	K		17 „ 75	. . . . . .	. . : : : : :	„
48.	1776	C	3194	17 „ 76	. . . . . .	. . : : : : :	„
49	1777	C	3208	17 „ 77	. . . . . .	. . : : : : :	„
50.	1778	C	3217	17 „ 78	. . . . . .	. . : : : : :	„
51.	1779	C	3227	17 „ 79	. . . . . .	. . : : : : :	„
52.	1780	C	3237	17 „ 80	. . . . . .	. . : : : : :	„
53.	1781	C	3247	17 „ 81	. . . . . .	. . : : : : :	„
54.	1782	C	3256	17 „ 82	. . . . . .	. . : : : : :	„
55.	1783	C	3264	17 „ 83	. . . . . .	. . : : : : :	„
56.	1784	C	3271	17 „ 84	. . . . . .	. . : : : : :	„
57.	1785	C	3278	17 „ 85	. . . . . .	. . : : : : :	„
58.	1786	C	3285	17 „ 86	. . . . . .	. . : : : : :	„
59.	1786	Z	715	17 „ 86	. . . . . .	GROSZ Z MIEDZI KRAIOWEY	„
60.	1787	C	3296	17 „ 87	. . . . . .	I. GROSSUS. REG: POL: M: D: L:	„
61.	1787	C	3297	17 „ 87	. . . . . .	GROSZ Z MIEDZI KRAIOWEY	„
62.	1788	C	3307	17 „ 88	. . . . . .	I. GROSSUS. REG: POL: M: D: L:	„
63.	1788	C	3308	17 „ 88	. . . . . .	GROSZ Z MIEDZI KRAIOWEY	„
64.	1789	C	3316	17 „ 89	. . . . . .	I. GROSSUS. REG: POL: M: D: L:	„
65.	1790	C	3324	17 „ 90	. . . . . .	. . : : : : :	„
66.	1791	C	3335	17 „ 91	. . . . . .	. . : : : : :	„
67.	1791	C	5337	17 „ 91	. . . . . .	. . : : : : :	M. V.
68.	1792	Z	716	17 „ 92	. . . . . .	. . : : : : :	E. B.

69.	1792 C 3351	17 SAR 92	I. GROSSUS. REG: POL: M: D: L:	M. V.
70.	1793 C 3360	17 „ 93	. „ . „ : „ : : : :	„
71	1794 C 3374	17 „ 94	. „ . „ : „ : : : :	„

Trzygroszówki miedziane.

72.	1765	By 837	STANISLAVS AVGVSTVS D. G. REX. POL. M. D. L.	GROS. III REG. POL. M. D. LIT. 1765	
73.	1765	Z 717	STANISLAUS AUG: D: G: REX POL: (pop. w zbroi) M: D: L.	GROSSVS POLON: TRIPLEX. 1765	G
74.	1766	C 3075	(pop. w zbroi) : : .	GROSSVS. POLON: „ . 1766	„
75.	1766	K	(pop. w zbroi) : : .	GROSSVS POLON: „ .	„
76.	1766	K	(pop. w zbroi) : : .	„ „ : „ . 1766.	„
77.	1766	Z 718	AUG. D. G. REX POL. M. D. L.	„ „ : „ . 1766	„
78.	1766	C 3077	. . . . . .	„ „ : „ . „	G
79.	1766	K	. . . . .	„ „ : „ . „	„
80.	1767	Z 719	. . . . . .	„ „ : „ . 1767	„
81.	1768	K	. . . . . .	„ „ : „ . 1768	„
82.	1768	C 3108	. . . . . .	GROSSUS POLON: „ . „	„
83.	1769	C 3116	. . . . . .	„ „ : „ . 1769	„
84.	1770	C 3122	. . . . . .	„ „ : „ . 1770	„
85.	1770	—	. . . . . .	„ „ : TRILEX . „	„
86.	1771	C 3142	. . . . . .	„ „ : TRIPLEX . 1771	„
87.	1772	C 3154	. . . . . .	„ „ : „ . 1772	„
88.	1772	Z 720	. . . . . .	„ „ : „ . „	A.P.
89.	1773	C 3163	. . . . . .	„ „ : „ . 1773	„
90.	1774	C 3174	. . . . . .	„ „ : „ . 1774	„
91.	1775	K	. . . . . .	„ „ : „ . 1775	E.B.
92	1775	Z 721	. . . . . .	„ „ : „ . 1775.	„
93	1776	C 3193	. . . . . .	„ „ : „ . 177 .	„
94.	1777	C 3207	. . . . . .	„ „ : „ . 1777.	„
95	1777	C 6010	. . . . . .	XL. EX. MARCA. E.—B. 8 gr. PURA. COL. 1777.	
96.	1778	C 3216	. . . . . .	GROSSUS POLON: TRIPLEX. 1778.	E.B.
97.	1779	C 3226	. . . . . .	„ „ : „ . 1779.	„
98.	1780	C 3236	. . . . . .	„ „ : „ . 1780.	„
99.	1781	C 3246	. . . . . .	„ „ : „ . 1781.	„
100.	1782	C 3255	. . . . . .	„ „ : „ . 1782.	„
101.	1783	C 3263	. . . . . .	„ „ : „ . 1783.	„
102.	1784	C 3270	. . . . . .	„ „ : „ . 1784.	„
103.	1785	C 3277	. . . . . .	„ „ : „ . 1785.	„
104.	1786	C 3283	. . . . . .	„ „ : „ . 1786	„
105.	1786	Z 722	. . . . . .	TROIAK Z MIEDZI KRAIOWEY. 1786	„
106.	1787	C 3294	. . . . . .	GROSSUS POLON: TRIPLEX. 1787.	„
107.	1787	C 3295	. . . . . .	TROIAK Z MIEDZI KRAIOWEY. 1787	„
108.	1787	K	. . . . . .	„ „ KRAIOWEY 1787	„
109.	1788	C 3305	. . . . . .	GROSSUS POLON: TRIPLEX 1788.	„
110.	1788	C 3306	. . . . . .	TROIAK Z MIEDZI KRAIOWEY. 1788.	„
111.	1789	C 3315	. . . . . .	GROSSUS POLON: TRIPLEX. 1789.	„
112.	1790	C 3323	. . . . . .	„ „ : „ . 1790.	„
113.	1791	C 3333	. . . . . .	„ „ : „ . 1791.	„
114.	1791	C 3334	. . . . . .	TROIAK Z MIEDZI KRAIOWEY. 1791.	„
115.	1792	C 5341	. . . . . .	GROSSUS POLON: TRIPLEX. 1792.	„

116.	1792	C 3349	STANISLAUS AUG. D. G. REX „ „ POL. M. D. L.	TROIAK Z MIEDZI KRAIOWEY. 1792.	W. M.
117.	1792	Z 723	„ „	„ „ „ „	M. W.
118.	1792	Z 724	„ „	GROSSUS POLON: TRIPLEX. 1792.	M. V.
119.	1793	C 3359	„ „	„ „ : „ . 1793.	„
120.	1794	C 3373	„ „	„ „ : „ . 1794.	„

Sześciogroszówki.

121.	1794	Z 725	STANISLAUS AUGUSTUS (tarcz 3 pol.)	★6★	GROSZY	1794
122.	1794	K	„ AUGUSTUS „	„	„	„
123.	1794	C 6014	„ AUGUTUS „	„	„	„
124.	1794	C 3372	„ AUGUSTUS „	„	„	1794.
125.	1794	K	„ „ „	„	„	1794
126.	1795	C 3378	„ „ „	„	„	1795

Grosze srebrne ($7\frac{1}{2}$ grm.).

127.	1766 Z 726	(mong.) 𝔖𝒜ℜ w □	I.GR.	——	F.S.	——	320.	EX	MARCA	PURA. COL	1766
128.	1766 Z 727	„ „ „	„	R. POL.	„	M. D. L.	320	„	„	„	„
129.	1766 K	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	PURA. COL.	1766.
130.	1766	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	podłe srebro	
131.	1767 By 849	„ „ „	„	——	„	——	320.	„	„	„	1767.
132.	1767 C 3092	„ „ „	„	R. POL.	„	M. D. L.	320.	„	„	„	„
133.	1767	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	podłe srebro	
134.	1767 K	„ „ „	„	R. POL	„	„	320.	„	„	„	„
135.	1768 C 3107	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1768.
136.	1768 K	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1768
137.	1768	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	podłe srebro.	
138.	1772 C 5331	„ „ „	„	„	A.P.	„	„	„	„	„	1772.
139.	1773 Z 728	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1773.
140.	1774 C 3173	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1774.
141.	1775 Z 729	„ „ „	„	„	E. B.	„	„	„	„	„	1775.
142.	1776 C 3192	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1776.
143.	1777 C 3206	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1777.
144.	1778 C 3215	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1778.
145.	1779 C 3225	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1779.
146.	1780 C 3235	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1780
147.	1781 C 5335	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1781
148.	1782 C 3254	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1782

Grosze srebrne z kontramarkami: J, M, po obu stronach M, FR, S, Z.

Dziesięciogroszówki.

149.	1787 Z 730	STAN: AUG: Z. B. L. KROL POL :W. X. L.	★10★	GR: MIEDZ:	25.0$\frac{1}{2}$.	Z GRZ: KOL:	1787.	E. B.
150.	1788 C 3304	„ „	„	„	250$\frac{1}{2}$.		1788.	„
151.	1788 K	„ „	„	„	250$\frac{1}{2}$		„	„
152.	1789 C 3314	„ „	„	GR: MIEDZ	„		1789.	„
153.	1790 C 3322	„ „	„	„	„		1790.	„
154.	1790 K	„ „	„	„	„	Z GRZ: KOL·	„	„
155.	1791 K	„ „	„	„	„	„	1791	„

z 0 zrobiono 1

156. 1791 C 3332	STAN : AUG : Z. B. L. KROL POL: W. X. L.	★10★	GR: MIEDZ	250½	Z GRZ: KOL:	1791	E. B.
157. 1791 K	„ „	„	„	„	Z GRZ: KOL	„	„
158. 1791 K	„ „	„	GR MIEDZ	„	„	„	„
159. 1792 By 854	„ „	„	GR: MIEDZ	„	Z GRZ: KOL:	1792	M. V.
160. 1792 C 3346	„ „	„	„	„	„	„	M. W.
161. 1793 C 3358	„ „	„	„	„	„	1793	„
162. 1793 K	„ „	„	„	„	Z GRZ: KOL	„	„
163. 1794 By 854	„ „	„	„	„	Z GRZ: KOL:	1794	„
164. 1795 C 5344	„ „	„	„	„	„	1795	„

Półzłotówki (15 gr. m.).

165. 1766 Z 733	STANISLAUS AUG D. G. REX POL. M. D. L.	2.GR	CLX. EX	MARCA	PURA. COL.	1766.	F. S.
166. 1766 K	AUG. D. G.	„	„	„	„	„	„
167. 1766 K	„ „	2.GR.	„	„	„	„	„
168. 1766	„ „	„	„	z podłego srebra			
169. 1767 C 3091	„ „	„	„	„	„	1767.	„
170 1767 K	„ „	„	„	„	PURA. COL	„	„
171. 1767 K	„ „	„	„	„	„	1767	„
172. 1767	„ „	„	„	z podłego srebra			
173. 1768 Z 734	„ „	„	„	„	PURA COL.	1768	I. S.
174. 1768	„ „	„	„	z podłego srebra			
175. 1769 C 3115	„ „	„	„	„	„	1769	„
176. 1770 C 3121	„ „	„	„	„	„	1770	„
177. 1771 C 3141	„ „	„	„	„	„	1771	„
178. 1771 K	„ „	„	„	„	PURA COL	„	„
179. 1772 C 3152	„ „	„	„	„	PURA COL.	1772	„
180 1772 Z 735	„ „	„	„	„	„	„	A. P.
181. 1773 K	„ „	„	„	„	„	1773	„
					z 2 zrobiono 3		
182. 1773 C 3161	„ „	„	„	„	„	1773	„
183. 1774 C 3172	„ „	„	„	„	„	1774	„
184. 1775 Z 736	„ „	„	„	„	„	1775	E. B.
185. 1775 K	„ „	„	„	„	„	1775.	„
186. 1776 C 3191	„ „	„	„	„	„	1776.	„
187. 1777 C 3205	„ „	„	„	„	„	1777.	„
188. 1778 C 3214	„ „	„	„	„	„	1778.	„
189. 1779 C 3224	„ „	„	„	„	„	1779	„
190. 1780 C 3234	„ „	„	„	„	„	1780	„
191. 1781 C 3245	„ „	„	„	„	„	1781	„
192. 1782 C 3253	„ „	2·GR	„	„	„	1782	„
193. 1785 C 3276	„ „	„	„	„	„	1785	„
194. 1786 C 3282	„ „	2.GR.	„	„	„	1786	„

Półzłotówki z kontramarkami: w obwódce monogram JO, S, monogr. X. B, IV, cztery razy powtarzane I L S, herb Ciołek.

Złotówki (30 grm.).

195. 1766 Z 737	STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L.	LXXX. EX. MARCA. 4. GR. PURA. COL: 1766.	F. S.
196. 1766 C 3068	„ „ „	„ 4. GR „	F S

197. 1766 K	STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L.	LXXX. EX. MARCA 4. GR. PURA. COL: złe srebro	1766.	F S
198. 1766 K	„ „ „	„ bardzo podły metal	„	„
199. 1767 C 3090	„ „ „	„ „	:1767.	F S
200. 1767 K	„ „ „	„ złe srebro „	„	„
201. 1767	„ „ „	„ złe srebro „ z 9 zrobiono 6	:1797.	„
202. 1767 K	„ „ „	„ bardzo podły metal	:1767.	„
203. 1768 Z 738	„ „ „	„ „	:1768.	I. S.
204. 1768 K	„ „ „	„ złe srebro „	„	„
205. 1769	„ „ „	„ „	:1769.	„
206. 1771 C 3140	„ „ „	„ „	:1771.	„
207. 1772 Z 739	„ „ „	„ „	:1772.	A. P.
208. 1773 C 6008	„ „ „	„ „	:1773.	„
209. 1774 C 5333	„ „ „	„ „	:1774.	„
210. 1775 Z 740	„ „ „	„ „	:1775.	E. B.
211. 1776 C 3190	„ „ „	„ „	:1776.	„
212. 1777 C 3204	„ „ „	„ „	:1777.	„
213. 1778 C 3213	„ „ „	„ „	:1778.	„
214. 1779 C 3223	„ „ „	„ „	.1779.	„
215. 1780 C 3233	„ „ „	„ „	.1780.	„
216 1781 C 3244	„ „ „	„ „	.1781.	„
217. 1782 C 3252	„ „ „	„ „	.1782.	„
218. 1783 C 3262	(jeden lok włosów)	„ „	.1783.	„
219. 1784 Z 741	„ „ „	„ „	.1784.	„
220. 1785 C 3275	„ „ „	„ „	.1785	„
221. 1786 C 3281	„ „ „	„ „	:1786.	„
222. 1787 Z 742	(dwa loki włosów)	83½ EX MARCA 4. GR. PURA COLON:	17·87.	„
223. 1788 C 3303	„ „ „	„ „	:17·88.	„
224. 1789 C 3313	„ „ „	„ „	:17·89.	„
225. 1790 C 3321	„ „ „	„ „	:17·90.	„
226. 1791 C 3331	„ „ „	„ „	:17·91.	„
227. 1792 Z 743	„ „ „	„ „	:17 92.	M. V.
228. 1793 C 3357	„ „ „	„ „	:17 93.	„
229. 1794 C 5343	„ „ „	„ „	:17·94.	„
230. 1794	„ „ „	„ z gorsz. srebra 84¼ z marki	„	„
231. 1794 C 3370	„ „ „	84¼ EX MARCA 4. GR. PURA COLON:	„	„
232. 1795 C 3377	„ „ „	„ „	:17·95.	„
233 1795	„ „ „	„ z lepsz. srebra 83½ z marki	„	„

Złotówki z kontramarkami: herb ks. Lubomirskich Srzeniawa.

Dwuzłotówki.

234. 1766	STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D L.	XL. EX. MARCA. ——— PURA. COL:	1766.	—
235. 1766 Z 747	„ „ „	„ ——— „ „	„	F-S
236. 1766 K	„ „ „	„ 8·✠GR. „	„	—
237. 1766 K	„ „ „	„ „ „	.1766.	F-S
238. 1766 C 3066	„ „ „	„ „ „	:1766	„
239. 1766 Z 746	„ „ „	„ 8„GR „	.1766.	F.-S.

240. 1766 K	STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L			XL. EX. MARCA. 8.✠GR. PURA. COL. złe srebro			1766	F-S *
241. 1767 C 3089	"	"	"	"	8—GR	"	.1767.	"
242. 1767	"	"	"	"	złe srebro	"		" *
243. 1768 C 3103	"	"	"	"	"	"	.1768.	"
244. 1768 K	"	"	"				"	I-S
245 1768 K	"	"	"	"	"	"	"	I.-S.
246. 1768 Z 748	"	"	"	"	8.-GR.	"	"	"
247. 1768	"	"	"	"	8—GR złe srebro		"	I-S*
248. 1769 C 3114	"	"	"	"	"	"	.1769.	I-S.
249. 1770 K	"	"	"	"	"	"	.1770.	I-S
250. 1770 C 3120	"	"	"	"	"	"	:1770.	I.-S.
251. 1771 C 3139	"	"	"	"	8.—GR.	"	.1771.	"
252. 1772 C 3149	"	"	"	"	8—GR.	"	:1772.	"
253. 1772 Z 749	"	"	"	"	8.—GR.	"	:1772.	A.-P.
254. 1773 C 3160	"	"	"	"	"	"	:1773.	"
255. 1774 C 3171	"	"	"	"	"	"	.1774.	"
256. 1774 K	"	"	"	XL. EX. MARCA	"	"	"	"
257. 1774 Z 750	"	"	"	XL. EX. MARCA.	"	"	.1774.	E.-B.
258. 1775 C 3179	"	"	"	"	"	"	.1775.	"
259. 1775	"	" M D G		"	"	"	"	"
260. 1775	"	" M. D L		"	bite stemplem złotówek		"	"
261. 1776 C 3189	"	"	"	"	"	"	.1776.	"
262. 1777 C 3203	"	"	"	"	"	"	.1777.	"
263. 1778 C 3212	"	"	"	"	"	"	.1778.	"
264. 1779 C 3222	"	"	"	"	"	"	.1779.	"
265. 1780 C 3232	"	"	"	"	"	"	.1780.	"
266. 1781 C 3243	"	"	"	"	"	"	.1781.	"
267. 1782 C 3251	"	"	"	"	"	"	.1782.	"
268. 1783 Z 751	(jeden lok włosów)			"	"	"	.1783.	"
269. 1783 C 5336	(włosy wychodzą z przodu szyi)			"	"	"	-	"
2 0. 1784 C 3268	"	"	"	"	"	"	.1784.	"
271 1785 C 3274	"	"	"	"	"	"	.1785.	"
272. 1787 Z 752	(dwa loki włosów)			$41^{3}/_{4}$ EX MARCA 8.—GR. PURA COLON:			17-87.	"
273. 1788 C 3302	"	"	"	"	"	"	17-88.	"
274. 1789 C 3312	"	"	"	"	"	"	17-89.	"
275. 1 90 C 3320	"	"	"	"	"	"	17-90.	"
266. 1791 C 3330	"	"	"	"	"	"	17-91.	"
277. 1792 C 3344	"	"	"	"	"	"	17-92.	"
278. 1792 Z 753	"	"	"	"	"	"	17-92	M.-V.
279. 1793 C 3356	"	"	"	"	"	"	17-93.	"
280. 1794 C 3368	"	"	"	"	"	"	17-94.	"
281. 1794 K	"	"	"	"	"	"	"	" *
282. 1794 K	"	"	"	$42^{1}/_{4}$ EX MARCA 8. GR. PURA COLON:			"	"
283. 1794 C 3369	"	"	"	"	"	"	"	" *
284. 1795 C 3376	"	"	"	"	"	"	17-95.	" *

Dwuzłotówki z kontramarkami: F.

* Gwiazdką oznaczone dwuzłotówki mają brzeg skośnie kreskowany, wszystkie inne listkowany.

Półtalary czterozłotowe.

285.	1767	Z	755	STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX POL. M. D. L.	XX EX MARCA. PURA ✠COLONIEN. 1767.	F.-S.*
286.	1768	C	3101	„ „ „	„ „ „ . 1768.	I.-S.*
287.	1768	Z	756	(opaska we włos.) M. D. LIT	„ „ „ „	„
288.	1772	Z	757	„ „ „	„ „ „ . 1772.	A.-P.*
289.	1773	C	3159	„ „ „	XX EX MARCA PURA „ . 1773.	„
290.	1774	C	3170	„ „ „	„ „ „ . 1774.	„
291.	1775	C	5334	„ „ „	XX EX MARCA. PURA „ . 1775	E.-B.
292.	1776	C	3188	„ „ „	„ „ „ . 1776.	„
293.	1777	C	3202	„ „ „	XX EX MARCA PURA „ . 1777	„
294.	1778	C	3214	„ „ „	„ „ „ . 1778.	„
295.	1779	C	3221	„ „ „	„ „ „ . 1779.	„
296.	1780	C	3231	„ „ „	XX EX MARCA. PURA „ . 1780.	„
297.	1781	C	3242	„ „ „	„ „ „ . 1781.	„
298.	1782	C	3250	„ „ „	„ „ „ . 1782.	„
299.	1783	Z	758	(bez opaski we włosach)	„ „ „ . 1783.	„
300.	1784	C	3267	„ „ „	„ „ „ . 1784	„
301.	1788	Z	759	(dwa loki włosów)	$20^7/_8$ EX MARCA PUR: — COLONIENS: 1788.	„
302.	1792	Z	760	„ „ „	„ „ : 1792.	M.-V.

Talary sześciozłotowe.

303.	1794	Z	761	STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX POLON: M. D. LIT.	$14^1/_{12}$ EX MARCA PUR:—COLONIENS: 1794.	6.✠Zł.*
304.	1795	C	3375	„ „ „	„ „ : 1795.	„ *

Talary ośmiozłotowe.

305.	1765	Z	762	STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX POL. M. D. LITHU. | MORIKOFER. F	TALERUS POLONICUS ✠ LXXXV. FLOR. POL. MARCA | MDCC-LXV	*
306.	1766	Z	763	STANISLAVS AVGVSTVS D. G. REX POLONIAE. M. D. L.	TALERVS POLONICVS — LXXXIV. FLOR. POL. MARCA. | MDCC-LXVI	*
307.	1766	Z	764	STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX POL. M. D. LITHU. | I. P. H.	X EX MARCA PURA—COLONIEN: 1766	F.✠S.
308.	1766	Z	765	STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX (pop. w zbroi) POL. M. D. LITHU.	I „ —COLONIEN 1766	F✠S
309.	1766	K		„ „ „	X EX MARCA PURA—COLONIEN: 1766	„ *
310.	1766	K		„ „ „	„ —COLONIEN 1766.	„ *
311.	1766	K		„ „ „	„ —COLONIEN. 1766.	„ *
312.	1766	K		„ „ „	„ —COLONIEN. 1766.	F.„S.*
313.	1766	K		„ „ „	„ —COLONIEN 1766.	„ *
314.	1768	Z	766	(opaska we włosach) M. D. LITH.	„ —COLONIEN. 1768.	I.„S.*
315.	1768	C	6006	„ „ „	„ — „ „	„
316.	1769			„ „ M. D. LITU.	„ — „ . 1769.	„
317.	1770	C	3119	„ „ „	„ — „ : 1770.	„
318.	1772	C	3146	„ „ „	„ — „ . 1772.	„
319.	1772	Z	767	„ „ „	„ — „ . 1772.	A.„P.

320. 1773 K	STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX POL. M D. LITHU.	X EX MARCA PURA—COLONIEN. 1773.	A.✠P.
321. 1773 C 3158	„ „ M. D. LITH.	„ — „ „	„
322. 1774 C 3169	„ „ M. D. LITU.	„ — „ . 1774.	„
323. 1774 K	„ „ M. D. LITH.	„ — „ „	„
324. 1775 C 3178	„ „ M. D. LITU.	„ — „ . 1775.	E. „ B.
325. 1775 Z 768	„ „ M. D. LITH	„ — „ „	„
326. 1776 C 3187	„ „ M. D. LITU.	„ — „ . 1776.	„
327. 1776 K	„ „ M. D. LITH.	„ — „ „	„
328. 1777 C 3201	„ „ M. D. LITU.	„ — „ . 1777.	„
329. 1777 C 3200	„ „ M. D. LITH.	„ — „ „	„
330. 1778 C 3210	„ „ M. D. LITU.	„ — „ . 1778.	„
331. 1778 K	„ „ M. D. LITH.	„ — „ „	„
332. 1779 C 3220	„ „ M. D. LITU.	„ — „ . 1779.	„
333. 1779	„ „ „	„ — „ . 1779	„
334. 1780 C 3230	„ „ „	„ — „ . 1780.	„
335. 1781 C 3241	„ „ „	„ — „ . 1781.	E „ B
336. 1781 K	„ „ „	„ — „ . 1781.	E. „ B.
337. 1782 C 6012	„ „ „	„ — „ . 1782.	„
338. 1783 Z 769 (bez opaski)	POLON. M. D. LITUAN.	„ - „ . 1783.	„
339. 1784 C 3266	„ „ „	„ — „ . 1784.	„
340. 1785 C 3273	„ „ „	„ — „ . 1785.	„

(Dok. nast.) *M. Kurnatowski.*

Ignacy Zagórski w listach do J. Reichla.

(Dokończenie).

Polecając się w przytoczonym powyżej liście z dnia 13/25 Sierpnia 1851 r. „dalszym względom“ Reichla, nie przeczuwał bynajmniej Zagórski, że będzie to ostatni list, ostatni wysiłek jego starań i zabiegów, ostatni dowód dobrych jego chęci. W zbiorze przynajmniej listów, pozostałych w spuściźnie Reichlowskiej, odszukanej w księgozbiorze Ermitażu, nie znaleźliśmy niczego, coby z pod jego wyszło pióra. Z żalem też niepomiernym rozstajemy się z tym dobrym robotnikiem i gorliwym uprawiaczem winnicy numizmatycznej, i zdaje nam się, że i czytelnicy nasi podobnegoż doznają uczucia. Żal nam tej ciekawej i coraz bardziej interesującej korespondencyi, odsłaniającej nam mało dotąd znane zasługi Zagórskiego. Smutnym, ba, nader smutnym jej epilogiem niejako będą dwa oto następne listy, z tego samego pochodzące źródła, lecz innemi już pisane rękoma.

I.

Upoważniony od mego przyjaciela P. Zagórskiego, który skutkiem uderzenia krwi do głowy w maju, ucierpiał na władzach umysłowych i dotąd zostaje w osłabionym stanie moralnym, mam zaszczyt donieść, że pozostała wdowa po ś. p. Potockim, chcąc zbyć zbiór numizmatyczny, zamyśla o sporządzeniu katalogu, czego się wszakże nikt dotąd nie podjął. Jakoś nie potwierdza się puszczona wieść, jakoby hr. Tyszkiewicz ofiarować miał za rzeczony zbiór 50.000 rubli srebrnych. Znamy go jako zagorzałego zbieracza i mającego pieniądze za plewy, czego dał dowód nabywając tu od zbieraczy numizmata za bajeczne ceny. Lubo wielokroć razy oglądałem zbiór ś. p. Potockiego, nie jestem w stanie zdać sprawy

ile on wart być może; zapewnia mnie wszakże znakomity nasz numizmatyk Karol Beyer, że na sam kruszec oszacować można do 13.000 rub. sr. Ile zaś właścicielka żądać zamierza, dotąd zupełnie nie wiadome.

Co wyraziwszy łączę wyrazy szącunku i poważania.

(podpis) *Tymoteusz Lipiński.*

Warszawa 19 Lutego 1853 r.

II.

Jaśnie Wielmożny Radzco Dobrodzieju!

Z licznych korespondencyi JWPana znajdujących się pomiędzy pozostałemi papierami po ś. p. Bracie moim Ignacym Zagórskim, Autorze „Monet dawnej Polski z trzech ostatnich wieków“ przekonywam się, że od wielu lat był w ciągłych stosunkach z JWPanem pod względem nauki numizmatycznej, co ośmiela mnie zawiadomić Go, że odziedziczywszy po śmierci Brata mego cały spadek, mam zamiar sprzedać z wolnej ręki nienaruszono i owszem powiększono *) od 1851 r. pozostało po nim kolekcyą numizmatyczną z 2.500 monet polskich składaiąco się i Biblioteki około 1000 Dzieł klassycznych zawieraiącej w iezykach polskim, niemieckim, francuzkim i łacińskim. Zbiór numizmatyczny i Biblioteka znajduie się dotąd w Warszawie pod kluczem moim, wcześniej iednak niemoże być wystawiona do obejrzenia i sprzedania iak za przybyciem moim do Warszawy około 15 Maja r. b.

Jeżeli JWny Pan życzyłbyś sobie nabyć w spomnioną Numizmatyke lub Bibljoteke, to prosiłbym o wcześniejsze zawiadomienie czy JWny Pan osobiście lub przez Pełnomocnika swego traktować o kupno zamyślasz, z wymienieniem Osoby upoważnionej i zamieszkania iej w Warszawie. W przeciwnym razie gdybyś JWny Pan nie był w chęci nabycia żadnego z przedmiotów przedstawionych, to prosze najuprzejmiej o łaskawe objawienie znajduiącym się Amatorom w Petersburgu o zamierzonej sprzedaży. W każdym razie mam niewątpliwo nadzieie, że JWny Pan przez wzgląd na tyloletnie stosunki z ś. p. Bratem moim, raczysz mie zaszczycić odpisem swoim pod niżej wyrażonym adressem.

Przytem mam miło sposobność załączyć Jaśnie Wielmożnemu Panu wyrazy wysokiego Szacunku i poważania z iakiem pozostaie życzliwy sługa

(podpis) *Kajetan Zagórski.*

Wilczkowice dnia 9/21 Marca 1855 r.

Do Kajetana Zagórskiego
Majora Kommend Inwalidnych z b. Wojska polskiego
p. Warszawę
Michałowice pod Krakowem w Wilczkowicach.

Na tem kończy się korespondencyja Zagórskiego i o Zagórskim.

Zanim wydrukujemy pozostałe, a nieznane dotąd „Reicheliana“ t. j. listy innych numizmatyków, pisane do Reichla, pragniemy, jako uzupełnienie i wyjaśnienie przytoczonej już powyżej części, załączyć niektóre opracowane przez nas bijograficzne dane o osobistościach, z nazwiskami których spotkaliśmy się w listach Zagórskiego. Obszerniejszy rozmiarem przyczynek ten, będący niejako dodatkiem czyli komentarzem do znanej już korespondencyi naszego numizmatyka i stanowiący całość odrębną, odkładamy do drugiego tomu „Zapisków“.

Adam Goldstein.

*) Wszędzie zachowujemy pisownię oryginalną.

Dołącza się Nr. 20 „Cennika Monet i Medali“.

Redaktor i wydawca M. Kurnatowski. Druk Wł. L. Anczyca i Sp. pod zarządem J. Gadowskiego.